

A Sorsunk sorsközelisége

Egy pécsi folyóirat nyolc éve (1941–1948)

Kevesen tudják, jó lesz a mélyére hatolni, hogy az 1941 és 1948 között megjelent pécsi Sorsunk legendás folyóirat volt. Nem csupán azért, mert egy nem mindennapi író, kultúratörténész, polihisztor, Várkonyi Nándor szerkesztette. Hanem főképp azért, mert a helytörténettől a XX. századi magyar irodalom Nyugat utáni nemzedékét összefogó – hatékony! – kísérletéig, a több művészeti és tudományágat (irodalom, történelem, néprajz, gazdaságtörténet, kisebbségtudomány, képzőművészet, zene, színház) leltározó, értéklajstromba állító szenvedélyéig *pannon lelkülettel* – tájszerelémmel, amelyben egy kis túlzással visszakacsintott Róma is – magában foglalta szinte az egész világot.

Nagy szó, a *couleur locale*-t, a helyi színt beemelte az egyetemesbe. A bécsi döntés, az idegen impériumok alá került területek visszacsatolásával, ugyan igyekezett valamennyit a Trianon utáni fájdalmat pótolni, de a világpolitika színpada, már ami a kis népeket illeti, továbbra is zűrös, mondjuk így, kiismerhetetlen volt. A folyóiratot főszerkesztőként jegyző Várkonyi Nándor bevezetője jól észlelte a *szorító sors* megannyi veszélyét, s ezért akarta a Sorsunkat, több egyéb mellett, nemzetmegtartó erőként is jellemezni.

„Világhatalmak, nemzetek, osztályok, érdekek harcias versenyében állunk megint, mint kezdettől fogva, s ez is a sorsunk. Nálunk nagyobb erők játsszák a történelem szerencsejátékát s nekünk vigyáznunk kell, hogy tiszta pénzt hajítsunk az asztalra, őrködnünk kell, hogy milyen kezek minő szándékkal nyúljanak feléje. Nehéz játszma ez, aggodalomra van elég ok, de félnünk nem szabad, mint ahogy a Zrínyiek és a Széchenyiek önbizalmát sem fojtotta el az aggodalom. SORSUNK: ez a szó szemünkben tehát az örök magyar kérdések egy fogalomba tömörítését jelenti.” Majd ugyanitt: „Elítéljük az ellenséges magatartást, mely a két eszme: a népi és a polgári gondolat képviselőit szembefordítja egymással, s amely az öncsonkítás egy nemét követtet el velünk.”

Világos beszéd. Az 1941-es, vagyis az induló évfolyam mindössze négy számban (az első kettő összevont) – Várkonyi mellett társszerkesztőként Lovász Pál, Makay Gusztáv és Weöres Sándor működött – már érezhető volt, akár a lírát vesszük, akár a tanulmányokat, az összetartozás igénye. A zászlóshajó, Szekszárd, Pécs, Buda és Esztergom érintésével, *Babits Mihály, a szellem költője* (Makay Gusztáv, 4. sz.). Hajdan a ciszterci rend gimnáziumában végzett, ma már „egy nyaláb testi fájdalom”-mal küzdő lírikus (így nevezi magát a Reményik Sándornak ajánlott *Egy verses levélre* című versében, 1–2. sz.) addig kiadatlan költeményével is megtisztelte a folyóiratot (*Harmincéves pécsi érettségi találkozóra*, 4. sz.).

Ha csak az első két évfolyamban szereplő költőket vesszük – Reményik Sándor, Weöres Sándor (az egészében megjelent drámai költeménye, a *Theomachia* az 1–2. sz. éke), Jankovich Ferenc, Takáts Gyula, Bárdosi Németh János, Berczeli A. Károly, Csorba Győző, Berda József, Gulyás Pál, Jékely Zoltán, Oláh Gábor, Rónay György, Tűz Tamás, Erdélyi József, Végh György –, már előttünk az a líraarzenál, amely *pannon* derűt és mítoszi tájékozódást éppúgy

sugall, mint magyarságélményt, akár a népi, akár a szakrális körök érintésével. Később ez a csapat ma már klasszikusoknak ugyancsak nevezhető költőkkel – Szabó Lőrincről (*Tücsökzene*) Illyés Gyuláig, Jánosy Istvántól Rába Györgyig, Sinka Istvántól Rákos Sándorig és Csanádi Imréig hosszú a sor – ugyancsak bővült. Nem beszélve az idegen, Janus Pannonius természetesen csak nyelvében idegen, költőkről (Horatius, Paul Valéry, Mihail Eminescu, Lermontov, Majakovszkij, Robert Browning stb.).

Ha pár jellegzetes sort idézek, talán érezni a lírai „kiáramlások” hitelességét. Oláh Gábor (1942. 1. sz.): „Tüzet loptunk, fényt s hőt dobtunk a földre. / Lobogott szív és ész, mint Dante-katlan, / Csak gőgünk volt örök megvihatatlan” (*Égi tüzet loptunk a földre*). Jékely Zoltán (1942. 4. sz.): „S ez a fekete tornádó-anyag / világunk egyetlen élet-jele: / veri a kertet sötét madarak / halott ütő, tépett szárnya-szele” (*Téli varjúhad fohásza*). Takáts Gyula (1943. 1. sz.): „De állj! Elég volt szép nyurga idegen! / Bús oltár nekünk ez omló várfal itt! / Kövéből ház lesz és pusztulva rakja / széttört díszével jövőnknek tornyait” (*Kétségek között*). Sinka István (1943. 5. sz.): „Mikor lehull majd, talán / háborúja lesz az égnek. / Mondd el rólam akkor, hazám: / siratóim lepkék voltak, / s gyászolóim a szegények” (*Háborúja lesz az égnek*). Csorba Győző (1944. 1. sz.): „Halál, halál, bújj vissza mély / vermedbe, melyet vastag éj / bélel! Ma élni: rettenet. / Ne küldjön ránc gonosz szeszély! / Ha kértelek: másért beszélj, / most kérlek: hallgass! elrepedt / szívünk úgyszólván csak fél, remeg, / mi lenne véle még veled?” (*Új halál-versek*). Weöres Sándor (1946. 1. sz.): „Boldog, aki nem vár semmit / és a teljes sötétséget magára ölti. // Mert ma a szaladó szürke oszlop tanít a végső szóra: Reménytelen!” (*A reménytelenség könyve*). Szabó Lőrinc (1946. 1. sz.): „mind ami voltam, pénz és szerelem / és halálvágy, és ami sohasem, / az is, kétely, játék és képzelet, / a zűrzavar, amit most rendezek, / hogy értsem magam s hogy megértsetek: / örök véget és örök kezdetet” (*Tücsökzene. Nyitány*).

Kétségkívül kortörténelmet író versek! S a legdöbbenetesebb azé a ma már csaknem elfeledett Kónya Lajosé (1943. 12. sz.), aki a távoli harcmezőt Péccsel kötötte össze. „A vértől megvadult a föld, / aknára lépsz, nem mozdulj / te öldöklésben elgyötört / lélek, magadba fordulj! // Figyeld, a jelek és csodák / ma legbelül teremnek / és onnan küldi csillagát / s intő szavát a Gyermekek” (*Karácsony felé, Oroszország, 1942. nov. 24.*).

A folyóirat szépprózai anyaga nem ilyen változatos, jöllehet a főszerepet joggal vivő Kodolányi János mellett, aki portréival, úti beszámolóival és tanulmányaival is jeleskedett, Tersánszky J. Jenő, Tatay Sándor, Szabó Pál, Thurzó Gábor, Birkás Endre, Szirmai Károly, Herceg János, az akkor még Molnár Miklósként (*Bridge és a nyúl* – 1943. 4. sz.) publikáló Mészöly Miklós (*Fekete madár* – 1947. 4. sz.; *Koldustánc* – 1948. 2. sz.) és a fiatal Mándy Iván (*A macska*, regényrészlet – 1948. 1. sz.) nem akármilyen színvonalat képviselnek.

Bár költészet és széppróza nélkül nincsen irodalmi folyóirat, egy orgánium irányultságát, jellegét, gondolkodásának karakterét az egzaktabb rovatok publikációi (történelem-, népesség- és társadalomtudomány, szociográfia, könyv-, színház-, zene- és képzőművészeti kritika) határozzák meg. A Sorsunk, nem véletlenül kozmikus tudású a főszerkesztő, ebben a leggazdagabb. Amikor Várkonyi Nándor *A Dunántúl történeti hivatása* című tanulmányában (1941. 3. sz.)

leszögezi, hogy „Az új hajlék legbensőbb szobája, az országépítés nagy színpada Pannonia: ez a legtisztább magyarság európai fészke („Az első fejedelem, aki Európa felé is tekint, Esztergomot teszi meg székhelyévé, felépítteti az első magyar várat, benne palotáját és az első keresztény templomot...), Európára nyit ablakot. Ez a mozzanat nem mond ellent Kodolányi János „eurázsiai lélekről” mondott vallomásának (*Kelet népe*), sőt Sőtér István eszme-futtatása – „Pannonia földjén ver először gyökeret nálunk a latin műveltség” – csak erősíti Várkonyi reneszánszot is ideemelő történelmi kalandozását.

Érdekes Rónay György, a több műfajban is otthonos szerző megállapítása, mikor is Krúdy (*Az álmok hőse*), Asbóth János (*Álmok álmodója*) és Kaffka Margit (*Színek és évek*) regényeit a „fényosztódás” terén vallatva tanulmányának címében rögzíti: a *Magyar regény – európai regény* (1942. 4. sz.). És még érdekesebb Hamvas Béla tájféldrajzot karakterizáló, a Dél szellemét megvilágító írása – *Dél és Nyugat géniusza* (1943. 1. sz.) –, mely szerint „A méhes a meditáció helye”. De amellett, „hogyan az éber álom helye, ennél több: költészet és filozófia és morál és magatartás és metafizika”.

Látható, hogy Várkonyi, a főszerkesztő a szellem minden tartományát, a valóságot közvetítőt és a pszichológiai érzemény (álom, illúzió), vagy a bölcsselem területén landolót is meg akarta mutatni, hogy minél teljesebb képet adjon az olvasónak. Hihetetlenül gazdag az író- és művészarcképek tárháza, melynek igazságát a különféle elemzési módok csak erősítik.

Rónay György: *Illyés, a költő* (1941. 1–2. sz.), Darvas József: *Veres Péter* (uo.), Takáts Gyula: *Csokonai és Berzsenyi harca* (1941. 4. sz.), Veres Péter: *Németh László* (1942. 3. sz.), Makay Gusztáv: *Kosztolányi, a költő* (uo.) *Csorba Győző* (1947. 4. sz.); *Szabó Lőrinc és a „Tücsökzene”* (1948. 1. sz.), Sík Sándor: *Móricz Zsigmond* (1942. 7. sz.), Kovács Endre: *A kor és bírálója – Németh László, a kritikus* (1942. 8. sz.); *Márai Sándor* (1943. 3. sz.), Féja Géza: *Krúdy Gyula* (1943. 2. sz.); *Tolnai Lajos ébresztése* (1943. 3. sz.), Zsikó Gyula: *Erdélyi József* (1943. 5. sz.), Veres Péter: *Sinka István* (1943. 6. sz.), Juhász Géza: *Illyés Gyula* (1943. 10. sz.), Bodnár István: *Garay János és költő-barátai* (1944. 1. sz.), Simándy Pál: *Ady és a magyar sors* (1944. 2. sz.), Földessy Gyula: *Ady, a művész* (1944. 3. sz.), Baránszky Jób László: *Tamási Áron* (1944. 6. sz.); *Sőtér István* (1947. 12. sz.), Hamvas Béla: *Egy költő apológiája – Kisfaludy Sándor* (1946. 1. sz.), Sőtér István: *Babits mai arca* (1946. 2. sz.), Várkonyi Nándor: *Kassák Lajos* („Aki hozzá fordul, emberi mértékben és művészi tisztaságban megtalálja nála, amit mindnyájan keresünk: az életet és igazságot”; 1947. 5. sz.); *Táncsics* (1948. 3. sz.); Kenyeres Imre: *Tersánszky J. Jenő* (1947. 9. sz.), Bajcsa András: *Weöres Sándor* (1947. 10.); *Bárdosi Németh János* (1948. 4. sz.). Az írásos arcképeket Havas László kitűnő fametszet-portréi és Martyn Ferenc ugyancsak a fizimiskákat megjelenítő karakteres tusrajzai színesítették.

És egypár portré-tanulmány a társművészetek köréből, hiszen a Sorsunk az effajta kitekintésben is egyetemességre törekedett. Aradi Gábor: *Bartók Béla hatvan éve* („a *Cantata profana*”-ban mintha saját belső lelkiségét szimbolizálná”, 1941. 4. sz.), Ottó Ferenc: *Kodály* („Mi teszi Kodály zenéjét félreismertetlenül magyarrá? A stílusa”, 1942. 6. sz.); *Mai német zeneszerzők* (1943. 4. sz.), Gerlótei Jenő: *Egry József. Hódolat a hatvanéves művész előtt* (1943. 2. sz.), Demény János: *A folytatás – Veress Sándor útja* (1944. 7. sz.), Takács

Jenő: *Bartók Béla* („Utolsó útjára alig tíz ember kísérte el. Tragikus és egyszersmind érthetetlen, hogy a mai zene vezéralakja az Újvilágban sem talált megértésre”, 1946. 2. sz.), Demény János: *Magyar dioskurok* („Bartók a dionysosi, Kodály pedig az apollói géniuszt”, 1946. 3. sz.).

S ebbe a vonulatba sorolható Baránszky Jób László a hajdani Nyugat-kritikákat fölülmúló megannyi remek színházi elemzése, Martyn Ferenc *Magyarok és franciák, Cézanne óta* című tanulmánya – „A magyar szellem nagy művet hagyott hátra az impresszionistákkal, a *Nyugat* íróival, s nagy művészet Egry Józsefé és Bartók Béláé. Azt kell kérdeznünk ezen a ponton, hol vannak a fiatalok?” (1941. 4. sz.) –, Bajcsa András (*A japán lélek egy kis tükörben. A japán fametszet*, 1943. 1. sz.) és Paku Imre könyvkritikája (*A művészet örökkévalósága – Sík Sándor: Esztétika*, 1943. 5. sz.), valamint Hamvas Béla tárlatkritikája (*Martyn Ferenc gyűjteményes kiállítása a Képzőművészeti Főiskolán*, 1946. 2. sz.), és nem utolsósorban Rabinovszky Máriusz Pécs festőművészehez címzett esszéje (*Levél Martyn Ferenchez, az absztrakt művészetről*, 1948. 2. sz.). Fodor Henrik tanulmánya bő ismereteket közöl a zseniális szobrászművészről (*Mestrováic Ivan, a horvát művészfejedelem*, 1947. 5. sz.).

A Sorsunk évfolyamaiban a néprajz – Gunda Béla: *Baranyai magyar néphagyományok I–III. gyűjt.* Berze Nagy János (1941. 3. sz.), Dömötör Sándor: *Szabó István: A magyarság életrajza* (1943. 1. sz.), Paku Imre: *Kiss Lajos: A szegény asszony élete* (1943. 7. sz.), Bálint Sándor: *A hazai bunyevácok* (1944. 6. sz.), Muszty László: *Száz pécsi kiolvasó vers* (1947. 6. sz.) –, a nemegyszer táblázatokkal, statisztikákkal kísért népeségtudomány, illetve szociográfia – Várkonyi Nándor: *Pécs népi múltja* (1942. 1. sz.), Fitz József: *Mennyit olvashatunk* (1942. 2. sz.), Arató László: *Mit olvas a kamasz-diák* (1942. 6. sz.), Zsolt Zsigmond: *A dunántúli magyar szórványság* (1943. 3. sz.), Horváth János: *Harc a székely szórványokért* (1943. 4. sz.), Arató László: *Egy pécsi gimnázium ifjúságának szociális helyzete* (1943. 11. sz.) – ugyancsak helyet kapott.

Nézzünk taláalomra egy kis statisztikát! Az első évfolyam négy száma 472 oldalon jelent meg, a másodiké (hat szám) 690 oldalon, a harmadiké (1943-at írunk) januártól decemberig (tizenkét szám) már 940 oldalon. Az 1944. év tíz számára (októberi befejezéssel) 600 oldal jutott, míg az 1945-ben kiadott dupla számra (1–2. sz., május–június) 234 oldal. (Ekkor már a Janus Pannonius Társaság helyett a Batsányi János Társaság jegyzi a Sorsunkat, s noha megmaradt főszerkesztőnek, a címlapról eltűnt Várkonyi neve.) 1946-ban októbertől decemberig (három szám) 178 oldal állt az írók rendelkezésére. 1947-ben aranyélete volt a pécsi folyóiratnak, hiszen a januártól decemberig megjelent tizenkét szám 740 oldalt foglalt magában. (Ebben az évben hatvanöt költő és huszonnégy elbeszélő publikált benne, hatvan szerző jegyez tanulmányokat, cikkeket, s a hetvennégy könyvről író kritikusok száma harmincnégy; érdekességként megemlítem, Mészöly Miklós itt kritikusként is szerepel.) 1948-ban a Sorsunknak mindössze négy száma jelent meg (januártól ápriliséig, egyenként hatvannégy oldalon).

Várkonyi Nándor szellemiségével, munkabíráásával meghatározó jelensége – irányítója, atyja – volt a folyóiratnak. Legtovább társszerkesztőként Csorba Győző és Bárdosi Németh János, s rövidebb ideig budapesti szerkesztőként Csuka Zoltán dolgozott mellette. (Weöres Sándor, minthogy elköltözött Pécs-

ről, elég hamar abbahagyta ilyen irányú tevékenységét.) A folyóirat érdeme? Az elemzői szigor mellett is – nem egy mai orgánium tanulhatna tőle – a jól olvashatósága. Még a legmélyebb elemzések sem, Baránszky Jób László viszi a prímet, abrakadabra nyelven íródtak, hanem élvezetes – érthető – stílusban. A Sorsunk nem félt a vitáktól, ezeregy ilyen a mi a magyar? és a népi–urbánus tárgykörben zajlott (Révay József gróf: *Polgári művelődés – paraszti művelődés* – 1941. 1–2. sz.; Jócsik Lajos: *Mi a magyar?*, Erdei Ferenc: *A parasztság kultúrproblémái* – mindkettő 1941. 4. sz.; stb.).

A legkülönösebb, olykor durvább hangtól (viszontválasz) sem visszariadó disputa Rajnai László és Szabó Ede között zajlott. Rajnai érzékletes képet rajzolt a Rába György, Nemes Nagy Ágnes, Pilinszky János, Végh György és Darázs Endre nevével jelzett – a prózaírókat Mándy Iván képviselte – nemzedékről (1948. 1. sz.). Ezzel súlyos követ dobott a vízbe, s mindkét oldalról jött az elmarasztalás. Harcos Ottó költő, a folyóirat egyik legfoglalkoztatottabb szerzője a névsorból hét, úgymond „népi” költő nevét hiányolta, akik közül – könnyű az utókornak – csak Kormos István költészete (Cseres Tibor prózára váltott) állta ki az idő próbáját (*Az ifjú írástudókról* – 1948. 2. sz.). Szabó Ede pedig azt vetette Rajnai szemére, hogy az esszéíró rájuk erőszakolt két olyan tulajdonságot – „formai problémátlanság és exkluzív magatartás” –, amely szerinte az „ezüstkorok” lényege. Ugyanakkor érthetetlenül állt a csapat megnyesése előtt, vagyis miért nem lett említve Kormos István, Gyarmathy Erzsébet, Gyárfás Miklós, Karinthy Ferenc és Hubay Miklós. S nem kisebb bűn, hogy Rajnai Szabó Magdát, a költőt nem ismeri, Darázs Endre megítélésénél pedig tanácstalan.

Régi szép idők, amikor még az esztétikum – sosem a pénz – fölött zajlott a vita. Várkonyi volt annyira bölcs, nem rossz főszerkesztői tulajdonság, hogy engedte az álláspontokat egymásnak feszülni. Olyan szöveget is nyomdába adott, amellyel nem értett egyet – ilyen volt Thurzó Gábor Sinka István önéletrajzi könyvéről írott kritikája –, hogy saját maga léphessen szorítóba a *Fekete bojtár vallomása* megvédése érdekében (1942. 7. sz., illetve 1942. 8. sz.).

Ha a folyóirat figyelmet szentelt a szomszédokra – Felvidék, Délvidék, Erdély élete és művelődése kisebb-nagyobb cikkekben és tanulmányokban, az összetartozást erősítő felhanggal tárgyalta –, hogyne fordult volna a lap ennél is nagyobb érdeklődéssel Pécs múltjához, művelődéséhez (Gosztonyi Gyula: *A barokk Pécs* – 1942. 4. sz.; stb.). A város ezekben a közleményekben, legyen pozitív vagy negatív a kicsengés, mert alaposságuk maga az érték, csaknem mindig megdicsőült.

A kor (háború, félelem, „felszabadulás”) bizony nagyon is rányomta a pecsétjét a folyóiraatra. Elég legyen itt csak a címeikben ugyancsak elriasztó cikkekre figyelmeztetni (Esztergár Lajos: *A hadigondozás feladatai* – 1943. 2. sz.; *A hadigondozás közigazgatása* – 1943. 10. sz.; Babics András: *Május elseje a szervezett munkásság életében*; Boros István: *Kultúra és szocializmus; Szovjet és magyar tudományosság* – mindhárom 1945. 1–2. sz.).

Egy-két furcsaság csak még izgalmasabbá teszi a Sorsunkkal való ismerkedést. Vajon a *Kámea* című verse alatt Róma nevét szerepeltető ismeretlen költő, Károlyi-Weöres Mária nem azonos-e Károlyi Amyval? (Alighanem igen.) És csak a jó ég tudja, hogy egy-két számot tekintve (1947. 3. és 4. sz.) a folyóirat miért, minő megokolásból hagyta el (jóval kisebb lett) megszokott formáját. Az

viszont érhető, hogy az induláskor megtalált, sokáig dívó Zrínyi-idézet mint a címlapon szereplő mottó – „egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók” – 1945-tel miért cseréltetett ki (nyilván, hogy ne sértsük a hódító szovjet hatalmat) egy másik, ugyancsak Zrínyi Miklóstól származó idézettel: „Megismervén magad is, nemzetem, reformáld vétkeidet, öltözzél igazságban, övedzzél erősséggel”.

S még egy nem mindennapi furcsaság, amelyről a folyóirat végén lévő *Üzenet*-rovatból értesülhettünk. Az öröm, hogy Áprily Lajos *Ha élne* című verse (1943) szerepelt a lapban, az viszont dühítő – Várkonyi röstelli is, hogy nem vette észre a hamisítást –, hogy a plágiumot elkövető dr. Lőrincz Ferenc budapesti tanár neve alatt. Ez a hírecske fölpezsdítette a *tolvaj* körüli, leleplező mozgolódást. Olvasói levelekből több is kiderült, ugyanis az enyves kezű buzgó tanár Ijjas Antal korábban megjelent egyik úti-képét is ellopta, és saját neve alatt közölte (Jelenkor, 1943. szept. 15.). Arról pedig Jékely Zoltán számolt be kolozsvári levelében, hogy Lőrincz tanár a Lovag Sándor-féle *Szépirodalom* című antológiába (Bp. 1941) is becsempészett saját neve alatt egy Áprily-költeményt (*Vallomás*); „még változtat is a végén: egy szót! tehát nem őrülttel, hanem brigantival van dolgunk”.

Ám ezek csupán a folyóirat-olvasóban irdatlan órát eltöltő kutató kakaskodásai. Nem érintik a lényegét. Azt az izgalmat, amelyet egy-egy vers, novella, tanulmány vagy eszmefuttatás – sok volt ilyen – jelent. Például ilyen volt a Pásztor Béla – Weöres Sándor költőpáros remeklése (*Holdaskönyv*), és sok egyéb mellett az a tudással megszentelt csavaros észjárás is, amellyel a Sorsunk egyik legtöbbet publikáló szerzője, Kodolányi János lepte meg a stílusra fölöttébb érzékeny olvasóját. Nem idézem, hogy Európa miként közelítette imitt-amott (az író szavajárása) a keresztyén eszményeket – „Hol a román, hol a gót, hol a klasszikus vonások kerekedtek felül benne” –, és azt sem, hogy „őseink a nagy euráziai sztyepkultúra képviselőjeként” miként jöttek ide. Csak a *Kelet népe* című esszé zárását idézem, mert az maga a gyönyörűség.

„Az euráziai lélek azonban nem megy száműzetésbe ma sem. Készen érkezett erre a földre, készen várja sorsdöntő óráit. Az euráziai lélek, amelyet Németh László *mélymagyarságnak* nevez, olyan, mint a mesebeli legkisebb, legszegényebb fiú: erdő elrejtji, csalit befogadja, folyó felveszi, madár táplálja, hegy megnyílik előtte, madarak szárnyukra veszik, tűz kettéválik előtte. Ne féltjük őt. Fogjuk kézen, ha találkozunk vele. Nézzünk magunkba: a szívünkben lakik” (1941. 1–2. sz.).

Szakolczay Lajos